

Ekolojik Sanat

Serap Yıldız¹

Özet

Günümüzde insan, bir yandan üzerinde yaşadığı dünyanın en büyük yıkıcısı durumuna gelmiştir; diğer yandan ise bu yıkımı engellemek üzere pek çok koldan önlem almaya çabalamaktadır. Ekolojik bilinç olarak ele alınan bu çabanın bir gereği de toplumların daha çok bilinçlenmesi ve farkındalıklarının artmasıdır. Bu bilinçlenme ve farkındalık sürecinin önemli elemanlarından biri de sanattır. Çünkü sanatın toplumsal değişim aracı olarak, etkili bir işlevselliği vardır. Ekolojik bilinç, sanat ve doğa etkileşiminin sonuçlarından biri de sanatın çağdaş temalarından biri olan ekolojik sanattır. Ekolojik sanat, izleyicileri doğa üzerine düşünmeye, duyarlı olmaya ve bu konularda eyleme geçmeye teşvik ederek, sürdürülebilir bir yaşam ve çevre dostu teknolojilerin önemini ortaya koymaktadır. Sanatçılar günümüzde, doğal kaynakların tükenmesi, iklim değişikliği, biyoçeşitliliğin kaybı gibi ekosistemin en çok bozulduğu konulara dikkat çekmektedirler. Bu bağlamda sanatçılar, doğal malzemelerin kullanımı ve üretim süreçlerinde çevre dostu tekniklerin geliştirilmesi ile çevresel adalet ve sürdürülebilirlik konularında toplumsal bilinci yükseltme amacındadırlar. Bu çalışmada, 1960'larda Land Art akımı ile başlayan, 1980'lerden sonra ise çevresel sorunlara daha etkili bir şekilde odaklanan ekolojik sanatın, tanımı ve temel kavramları, öne çıkan sanatçılar ve eserleri üzerinden ele alınacaktır. Böylelikle ekolojik sanatın doğa ile sanatı nasıl bütünleştirdiği ve çağdaş toplumların çevre sorunlarıyla yüzleşmesinde nasıl bir rol oynadığı incelenecektir.

GİRİŞ

İlk çağlardan itibaren sanatçılar, içinde yaşadıkları ekosistemin karmaşıklığından, gücünden ve güzelliklerinden etkilenmişler ve bundan ilham almışlardır. Bu ilham ile doğa, resimlere, heykellere ve diğer sanatsal etkinliklere de kaynak olmuştur. Sanatçılar için doğa, sadece görsel bir estetik sunmakla kalmaz, aynı zamanda insana dair değerleri, varoluşu ve

1 Doç., Öğretim Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
ORCID: 0000-0002-5297-0864, serapilden@kastamonu.edu.tr

insanın dünya ile olan bağıını da sorgulamasına yardımcı olan etkileşimler sunar. Sanat, insan ve doğa arasındaki bu üçlü diyalog, estetikten felsefeye, bireysel deneyimlerden toplumsal bilinçlenmeye kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Kısacası sanat ve doğa arasındaki ilişki, insanın kendisiyle ve çevresiyle kurduğu bağları hem dönüştürmekte hem de yüceltmektedir.

Sanat ve doğa arasındaki ilişki, tarihsel süreç içinde değişim göstermiştir. İlk dönemlerde insan doğayı büyük ve erişilemez bir güç olarak algılayıp ona teslimiyette iken; modern dönemde insanın doğa ile olan ilişkisi, hızlı sanayileşme, tüketim kültürü ve çevresel krizlerden dolayı giderek daha karmaşık bir hal almıştır.

Ekoloji, doğadaki canlı ve cansız varlıkların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı iken, sanat bu ilişkileri hem görsel hem de düşünsel bir dil aracılığıyla anlamamıza ve anlatmamıza olanak tanır. Sanat ve ekoloji arasındaki etkileşimle birlikte ekolojik sanat, doğanın bir temsili olmanın ve doğayı estetik bir konu olarak ele almanın ötesine geçer; çevresel sorunlar, ekolojik krizler, sürdürülebilirlik ve insanın doğa üzerindeki etkileri gibi çağdaş temalar da sanatın bir göstergesi haline gelir.

Doğaya karşı duyarlılık gösteren sanat etkinliklerinde, doğanın korunması, insanın çevreye olan etkisi ve doğal kaynakların tükenmesi gibi temaları işleyen sanatçılar, insanın doğayla olan ilişkisini öne çıkarmaya ve bu ilişkinin daha sürdürülebilir yollarla yeniden düzenlenmesi gerektiği konusunda izleyiciyi teşvik ederek, toplumsal bir farkındalık yaratmayı hedeflerler. Böylelikle sanatın toplumsal sorumluluk taşıyan işlevini de öne çıkaran sanatçılar, çevresel adaletin savunuculuğunu yaparlar. Örneğin, atık veya doğal malzemelerle yapılan enstalasyonlar, ileri dönüşüm ve atık malzemelerin çeşitli sanat eserlerine dönüştürülmesi, doğayla etkileşimli performanslar, sanatçıların ekolojik düşünme biçimini estetik bir dil ile ifade ettiği çalışmalardır. Çevre felaketleri ve biyoçeşitliliğin yok olması gibi doğanın insan tarafından tahribatını anlatan çalışmalarla çeşitli şekillerde etkileşime giren izleyicileri düşünmeye, duyarlılığa ve eyleme geçmeye teşvik etmektedir.

Ekolojik sanat aynı zamanda sanatsal çalışmaların üretim süreçlerine de doğacı bir bakış açısı getirir. Sanatçılar, üretim süreçlerinde çevre dostu üretim teknikleri geliştirerek, doğaya zarar vermeden, atıkları azaltarak, sürdürülebilir malzemeler kullanmayı tercih etmişlerdir. Böylece, ekolojik sanat yalnızca bir ifade biçimi olmanın ötesine geçerek ve ekosistemle uyumlu bir üretim süreci sunar.

Ekolojik sanatın başlangıcı, 1960'larda olmuştur, bu bağlamda en önemli örnek Land Art akımıdır. Doğal ortamlarda büyük ölçekli yerleştirmeler yapan Land Art sanatçıları, doğa ile sanat arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamışlardır. Ancak, ekolojik sanatın kapsamının genişlemesi ve çevresel sorunlara daha etkili bir şekilde odaklanması, 1980'lerden sonra gerçekleşmiştir.

Bu bölümde, ekolojik sanatın tarihsel gelişimi, temel kavramları ele alınarak, farklı uygulama alanları incelenecektir. Ekolojik sanatın, sanatçılara ve izleyicilere insanın doğayla olan bağlarını yeniden keşfetme ve sürdürülebilir bir gelecek için farkındalık oluşturma fırsatı sunduğu vurgulanacaktır.

Ekolojik Sanatın Gelişimi

Tarih boyunca insanın doğa ile ilişkisi genellikle sömürücü bir biçimde gelişmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte bu sömürü daha da artmış ve insan doğadan gittikçe uzaklaşmıştır. Bunun yanı sıra teknolojik gelişmelerin artması, çoğalan üretim kaynaklarının bir sonucu olarak ortaya çıkan tüketim çılgınlığı gibi diğer unsurların da etkisiyle doğaya verilen zararlar kontrol edilemez bir boyuta ulaşmıştır. İnsanların günlük yaşamı kolaylaştırmak için geliştirdikleri bilim ve teknolojilerle yaşam anlayışları da değişmiştir, hayatı kolaylaştırma üzerine olan bu anlayışın sonucunda çevrenin tahrip edilmesi ve kirletilmesi de gittikçe artmıştır. Bu artışın sonucunda ise ekolojik denge bozulmuştur (Arıkan, 2021: 77).

Ekolojik dengenin bozulmasıyla birlikte çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Bu sorunların çözümü için "Ekoloji Bilimi" önem kazanmaya başlamıştır. 1960'lı yıllardan itibaren ekolojik konulara ilgi ve farkındalık oluşmaya başlamış ve çevre hareketleri ortaya çıkmıştır. 1968'li yıllardan itibaren doğaya verilen zararların daha fazla görünür olmaya başlamasıyla birlikte sanatta da yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. 1960'lı yıllar aynı zamanda sanatsal ifadenin de değiştiği, sanatın müze ve galeri mekanlarının dışına çıktığı yıllardır. Sanatçılar ilgi alanlarını temelde insan, doğa ilişkisi eksenine yöneltmişlerdir. 1960'lı yıllardan itibaren "Arazi Sanatı", "Toprak Sanatı", "Çevresel Sanat", "Hava Sanatı" "Green Art", "Ekolojik Sanat" vb. isimlerle tanımlanan dış mekân sanat çalışmaları insanın içinde yaşadığı çevreye, ekolojiye verdiği zararlara karşı hassasiyeti ortaya koyan "doğa" sanatı örnekleri olarak çağdaş sanat içerisinde yerini almıştır. Bu çalışmaların amacı, var olan doğanın estetik bir dille ifadesi değil, aksine tehlikede içinde olan doğanın durumunu görünür kılmak ve zarar görmüş alanları onarmak olmuştur. Böylelikle toplumsal bir bilinç geliştirilerek, çevresel sorunlara kalıcı çözümler bulmak hedeflenmiştir. Her ne kadar sanatın ve

sanatçının bu konudaki rolü, soruna kesin bir çözüm getirmese de toplumda oluşan çevresel duyarlılık konusundaki farkındalığı güçlendirmiştir. Doğa bu yaklaşım biçimleriyle birlikte sanatın bir parçası olmuştur, böylelikle sanatçılar, disiplinler arası boyutlarda sivil toplum örgütleri ve bilim insanları ile işbirliği içine girerek, ekolojik sorunlar için projeler üreterek uluslararası alanda önemli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir (Arıkan, 2021: 76-86).

EKOLOJİK SANATIN TEMEL KAVRAMLARI

Doğa ile İlişki:

Ekolojik sanatın merkezinde sanatçıların doğa ile olan ilişkileri yer alır. Sanatçı, doğayı hem bir ilham kaynağı olarak, hem de işbirlikçi ve eşit bir ortak olarak görür. Buna ek olarak ekolojik sanatçılar, insanların doğayla olan bağımlı ve karmaşık ilişkilerini de görünür kılmaya çalışırlar.

Sürdürülebilirlik:

Ekolojik sanatta en önemli amaçlarından biri sürdürülebilir bir gelecek ve doğal kaynakların korunması ve için çaba göstermektir. Sanatçılar, eserlerinde dönüştürülmüş atık malzemeler kullanarak, veya doğaya zarar vermeyen teknikler ve enerjiler kullanarak bu hedefe ulaşmaya çalışırlar.

Farkındalık:

Ekolojik sanat, biyolojik çeşitlilik, kirlilik ve doğal yaşam alanlarının yok olması gibi konularda insanların farkındalığını artırmayı hedefler. Sanatçılar, eserleriyle bu konulara dikkat çekerek, doğanın korunması ve doğa koruma çalışmalarının önemini ortaya koyarlar.

Katılımcılık:

Sanatçılar, izleyicilerin doğa ile bağlarını güçlendirerek çevresel sorunlara çözüm bulma konularında birlikte çalışmaya teşvik ederler. Böylelikle izleyicinin de aktif bir şekilde yer aldığı etkileşimli çalışmalar yapmayı hedeflerler.

İklim Değişikliği:

Ekolojik sanatçıların sıklıkla üzerine çalıştığı bir diğer konu iklim değişikliğinin genel etkileri, küresel ısınma ve buzulların erimesi gibi konulardır.

Kirlilik:

Hava, su ve toprağın hızla kirlenmesi ve bu kirliliğin sonucunda temiz kaynakların azalması konuları da ekolojik sanatçılar tarafından önemsenerek ele alınan temalardan biridir.

Ekolojik Adalet:

Ekolojik sanatçılar, çevresel sorunlar, kaynakların eşit kullanımı ve sosyal adalet arasındaki bağlantıları ele alarak, bu bağlantıların belirli toplulukları nasıl etkilediğini vurgulayan çalışmalar yaparlar (Özer 2023:109).

EKOLOJİK SANAT ÇALIŞAN SANATÇILAR

Joseph Beuys

Heykeltraş ve performans sanatçısı olan Beuys, ekolojik sanatın ortaya çıkması sürecindeki en önemli sanatçılardan biridir. Sanatı sosyal bir aktivizm olarak ele alan sanatçı, toplumsal ve politik görüşlerini ifade ederken sanatı bir araç olarak kullanmıştır. Buna ek olarak aktivist görüşlerinin merkezine de ekolojiyi yerleştirmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren çeşitli performanslar gerçekleştiren sanatçının ekolojik sanata olan ilgisi, performanslarının da ana temasını oluşturmuştur. Beuys, sanatı toplumların değişimi için bir araç olarak görür ve bireylerin kendi yaşamsal çevrelerini dönüştürme gücüne sahip olduklarını savunur (Özer 2023,114). Bu dönüştürme gücünü vurgulamak ve toplumun dönüşümü için ise “Sosyal Heykel” kavramını önerir. “Sosyal heykel” insanın içinde yaşadığı çevreyi dönüştürme ve biçimlendirme çabası ile gerçekleştirilen çalışmalardır. Bu bakış açısına göre her insan sanatçıdır ve her düşünce sanatsal bir anlama sahip olabilir, çünkü değişim önce düşüncede başlar. İnsan duyarlı düşünceleri ve istemleri bir heykel olabilir. Bu heykel kendini kuran, kendini geliştiren bir heykeldir. Kısaca sanat, insanın önce düşünce sonra da eylem ile yaşamı dönüştürmede kullanabileceği etkin bir araçtır (URL 1).

1982 yılında 7. Documenta için tasarladığı “7000 Meşe” adlı büyük projesi Beuys’un sanat görüşünün en büyük ölçekli uygulamasıdır ve aynı zamanda Documenta tarihinde de özel bir yeri olan bir çalışmadır. Bu çalışmayla hızlı endüstrileşme sonucunda ekolojik yapısı tahrip olan Kassel şehrinin 7000 ağaç dikilerek yeniden ağaçlandırılmasını amaçlamıştır. Çalışmanın gerçekleştirildiği 7. Documenta’ya gönderme yapmak için ağaç sayısını yedi sayısının bin katı olan 7000 olarak belirlemiştir. Çalışmada Beuys, tüm Kassel halkının da ağaç dikerek bu sosyal heykelin oluşumuna katılmasını amaçlamıştır. Beuys bu çalışmaya süreci de eklemiş ve ağaçların yıllar içindeki gelişimlerini de çalışmanın bir parçası haline getirmiştir. Bu nedenle dikmek için kullandığı ağaçların %60’ını meşe ağacı olarak seçmiştir. Çünkü meşe ağacının büyüme süreci diğer ağaçlara göre daha yavaştır. Buna ek olarak her bir meşe ağacının yanına ayrıca bir de bazalt taşından sütunlar yerleştirilmiştir. Dikilen ağaçların yanına yerleştirilen büyük taş sütunların zaman içinde ağaçların büyümesi ile bir denge oluşturacağı, ardından

ağacın büyümeye devam etmesiyle de taşın yavaş yavaş ağacın dibinde bir tamamlayıcı haline geleceğini planlamıştır (Özer, 2023:114-115).

Beuys bu projeye ayrıca, endüstriyel kirlenme sonucunda, soyu tükenen *codoicea maldivica* ve *cocus nucifera* isimli ağaçlara da gönderme yapmıştır. Tüm Kassel şehrini içine alan projeye vurgulanan bir diğer nokta, gezegenin, ekosistem bütünlüğü tahrip olmaya devam ederse yaşamdaki ortak mutluluklar da engellenecektir. Ağaç ve taş birer nesne olarak, hem geçmiş zaman hem de gelecek zaman kavramı bakımından yeryüzü ile bağlantıları vurgular. Bazalt taşı, yerkürenin içindeki akışkan magma tabakasının katılması ile gezegenin geçmişine bir gönderme niteliğindedir. Buna karşılık olarak meşe ağacı ise, sürekli gelişim içinde olması ve organik yapısıyla, geleceği simgeleyen bir nesnedir. Özetle bu çalışmada geçmiş ve gelecek bir aradadır. Bu proje 5 yıl boyunca halkın da katılımıyla devam etmiştir (URL 1).

Görsel: 1 - Görsel: 2 Joseph Beuys, 7000 Meşe, Kassel, 1982

Görsel: 3- Görsel: 4 Joseph Beuys, 7000 Meşe, Kassel, 1982

Agnes Denes

Kavramsal ve ekolojik sanat konularında çalışan Agnes Denes, 1931 yılında doğmuş Macar asıllı Amerikalı bir sanatçıdır. Toplumsal ve çevresel konulara dikkat çekmek için sanatı bir araç olarak kullanan Denes, sosyopolitik fikirlerini estetik ve sanat ile etkileşime sokarak geliştirdiği ifade dili ile ekolojik sanat çalışmaları yapan sanatçılar arasında önemli bir yere sahiptir. Katıldığı küresel konferanslar ve aldığı ödüllerle adından söz ettiren sanatçı, günümüzde sanat yapmanın, içinde yaşadığımız çevreye karşı hissettiğimiz sorumlulukla şekillenerek, bireysel çalışmaların toplumsal bilinçlenmeye katkı yapması gerektiğini vurgulamıştır. Bu düşünce, sanatçının projelerini çevresel ve ekolojik temalarla oluşturmasına sebep olmuştur. Çalışmalarında çoğunlukla insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimleri incelemektedir (URL 2).

Agnes Denes, 1968 yılında ilk olarak New York Sullivan County’de, gerçekleştirdiği Rice / Tree / Burial (Pirinç/Ağaç/Defin) adlı çalışması ekolojik sanat tanımına giren ilk çalışmalardan biridir. Bu çalışmasında sanatçı, yaşamın başlangıcını ve büyümeyle temsil etmesi için pirinç ekmiştir, aynı zamanda pirinç besin ve yaşam veren bir element olarak da ele almıştır. Ekme eylemi ise yaşam sürecinin başlangıcı için gerekli ilk eylemi ifade etmektedir. Sanatçı, yaşamdaki mutasyon, varyasyon, çürüme, ölüm gibi kavramlara dair doğal süreçlere yapılan müdahaleleri temsil etmesi için ise ağaçlara zincir takmıştır. Zincir takmak aynı zamanda bağlantılara, bağlayıcılara, ilişkilere, kısıtlamalara, esarete, yenilgiye, büyüme ve çürümeye müdahaleyi simgelemektedir. Son olarak insanın soyut düşüncelerini, fikirlerini ve kavramları simgelemek için sanatçının kendi yazdığı Haiku isimli şiirini toprağa gömmüştür. Bu üç eylem de bir formdan diğer forma geçişi, yaşamdaki döngüsel olguları ve dönüşümü ima etmektedir. Sonuç olarak, bu üç metafor etkileşimli döngüsel ve birbirine bağımlı hale gelerek, birbirlerinin alanına veya anlamına geçerken, bir denge oluşturur, böylelikle birbirinin yerine geçebilir hale gelir (Zümrüt, 2012:142).

Görsel: 5 - Görsel: 6 Agnes Denes, Rice/Tree/Burial, Sullivan Country, New York, 1968

Görsel: 7 Agnes Denes, Rice/Tree/Burial, Sullivan Country, New York, 1968

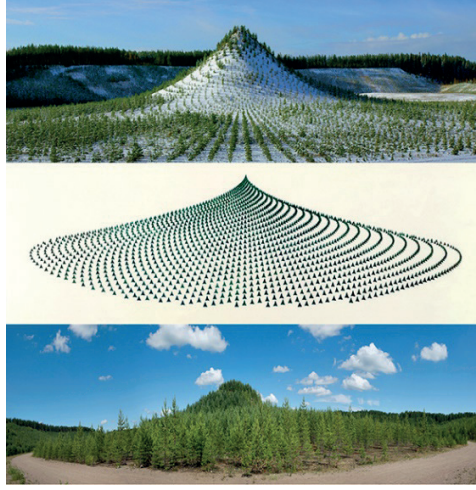
1982 yılında ise “Buğday Tarlası—Bir Yüzleşme” adlı çalışmasını gerçekleştirmiştir. Çalışma için New York’ta Wall Street ve Dünya Ticaret Merkezi yakınlarında bulunan Battery Park’ta moloz yığınlarının bulunduğu iki dönüm araziyi kullanmıştır. Arazi üzerine Mayıs ayında buğday ekmiştir, ancak bu ekim işleminden önce araziyi ıslah etmek için 200 kamyon dolusu toprak getirilerek bölgeye yayılarak toprak ıslah edilmiş ve ardından buğday tohumları ekilmiştir. Ağustos ayında ise büyüyen buğdaylar hasat edilmiştir. Hasattan elde edilen buğdaylar tohum olarak dünyanın pek çok yerine gönderilmiştir (URL 3). Değeri 4,5 milyar dolar olan moloz yığınlarının olduğu arazi Denes’e göre enerjisi, dünya ticaretini ve ekonomiyi temsil

etmektedir. Sanatçı bu araziye buğday ekerek ise kötü yönetimi, israfı, dünya açlığını ve ekolojik kaygılara atıfta bulunmayı hedeflemiştir. Eleştirilenler tarafından oldukça şaşırtıcı ve etkileyici bulunan çalışma sanatçının en çok bilinen çalışmalarından biridir (URL 2).

Görsel: 8- Görsel: 9 Agnes Denes, Buğday Tarlası—Bir Yüzleşme, New York, 1982

Denes'in anıtsal projelerinden biri de “Tree Mountain- Yaşayan Bir Zaman Kapsülü” çalışmasıdır. Proje için Finlandiya'nın Ylojarvi yakınlarındaki Pinzio çakıl ocaklarına dünyanın dört bir yanından gelen 11.000 kişi 11.000 ağaç dikmiştir. Böylelikle insan yapımı, 420 metre uzunluğunda, 270 metre genişliğinde, 38 metre yüksekliğinde ve eliptik bir şekle sahip olan devasa bir dağ oluşturulmuştur. “Tree Mountain” uluslararası ve süresi belirsiz proje olarak gelecek nesillere anlamlı bir miras bırakmak için adanmış, dünyada yapılan en büyük ekolojik sanat anıtıdır. Proje için ağaç dikmeye gelen herkese bu ağaçların koruyucuları olduklarını belirten sertifikalar verilmiştir. Birleşmiş Milletler Çevre Programının ve Finlandiya Çevre Bakanlığının desteklediği bu proje, bir sanatçının ekolojik sanatla, çevresel hasarı onardığı etkili bir çalışma olarak tarihteki yerini almıştır (URL 2). Proje, bireyselliğe karşı ekip çalışmasını öneren ve insanın aklını doğanın görkemi ile birleştiren bir düşüncenin ürünüdür. Projenin konumlandığı alan, Ylojarvi kasabası yakınlarındaki işlevini yitirmiş olan Pinzio çakıl ocağıdır. Proje ile hem ocaktaki zehirli ve atık maddelere hem de topraktaki erozyona karşı bir ıslah çalışması yürütülmüştür. Böylelikle bölgedeki toprak yapısı yeniden doğa ile uyumlu hale getirilmiş ve bölgeye bir orman kazandırılmıştır. Mekâna özgü olarak tasarlanan proje, hem biçimi hem de boyutlarıyla, ıslaha ihtiyaç duyan başka bölgelerde de uygulanabilir olması yönü ile önemli bir örnek teşkil etmektedir. Proje için ortama en uygun tür olması nedeniyle çam ağacı seçilmiştir. Toprağı erozyona karşı koruyan, oksijen üretimini arttıran ve yaban hayatı için yuva sağlayan bu projenin ana amaçlarından biri de ağaçların sağlıklı bir şekilde büyümeye devam ederek, işlevlerini gelecekte bilinmeyen zamanlara kadar taşımalarıdır (Şengülalp, 2019: 106).

Görsel:10 Agnes Denes Tree Mountain- Yaşayan Bir Zaman Kapsülü, Fillandiya, 1992-1996

Lynne Hull

1956 yılında doğan Amerikan sanatçı estetiğin yanı sıra işlevi de öne çıkacak çalışmalar yapmayı hedeflemiştir. İnsanın doğadan aldıklarına karşılık, doğaya da katkıda bulunması düşüncesinden yola çıkarak, insanın vahşi yaşama verdiği zararı görünür kılmaya ve telafi etmeyi hedeflemiştir. Bu amaca yönelik çalışmalarında yabani hayat için barınaklar yapmış, su alanları oluşturmuş ya da işlevsel mekanlar sağlamıştır. Çalışmalarına başlamadan önce geniş çerçeveli araştırmalar yapan sanatçı, alanın uzmanlarıyla birlikte planlamalar yaparak adeta bilimsel bir hazırlık aşaması gerçekleştirir (Zümrüt, 2012:107).

Hull'un "Türler Arası Sanat Çalışması" temalı ilk çalışması "The Scatter:Hydroglyph 1"dir. Bu çalışmada sanatçı kum taşı yüzeyler üzerine spiral biçiminde hidroglifler oymuştur. Bu oyuntuları içine 5 galon kadar su alabilecek kapasitede planlamıştır. Çalışma sonunda yağmur veya kar suları ile dolan oyuklar, çölde yaşayan vahşi canlıların ihtiyaç duyduğu temiz suyu onlara sunmuştur (Zümrüt, 2012:108).

Görsel: 11 Lynne Hull, “Su Birikintisi Yazısı 1 (Hydroglyph 1)” 1985

Görsel: 12 Lynne Hull, “Serpilmiş (Scatter)” 1987

Jackie Brookner

Jackie Brookner (1945–2015) insanlar, topluluklar ve çevrelerle uyum içinde çalışan, ekosistem temalı çalışmalar ve park tasarımları yapan, öncü bir ekolojik sanatçısıdır. Sanatçının çalışmaları, ekolojik sanatta sürdürülebilirlik ve toplum katılımı temaları çerçevesinde yoğunlaşmaktadır. Sanatçı suyun artırılması sürecini içeren, yaşayan bitki ve mikroorganizmaları kullanarak suyun temizlenmesini sağlayan biyoheykelleriyle tanınmaktadır. Çalışmalarını, parklar, nehirler ve diğer sulak alanlar için bir çeşit iyileştirme olarak gören sanatçı, çevrenin onarımı ve peyzaj heykellerini aktif toplulukların işbirliğini alarak gerçekleştirir. Ekolojik sanatçılar arasında önemli isimden biridir (Özer, 2023:127-129).

Brookner'in "The Gift Of Water" adlı çalışması ekolojik sanatın önemli örneklerinden biridir. Çalışma Almanya'da Grossenhain da bulunan halka açık bir havuzda gerçekleştirilmiştir. Klor veya başka herhangi bir kimyasal kullanılmadan havuzdaki su, suya eklenen sulak alan bitkileri ve yosunlarla birlikte filtrelenmiştir. Çalışmada kıydan gölete uzanan iki büyük el vardır. Bu eller yosunları tutmakta ve bir çeşme ile üzerinden akan su ellerin arasından akarken hem havalanmış hem de yosunlarla temizlenmiş, arıtılmış suya dönüşmektedir. Böylelikle çalışma doğal bir su arıtma sistemine dönüşmüştür. Bu sistemde bir organizmanın "atığı" bir diğeri için yiyecek olmaktadır. Su heykellerin üzerinden akarken, bitkiler ve bakteriler, sudaki kirleticileri ve toksinleri, yaşamı sürdüren besinlere dönüştürür. Atık sular filtreleme işleminin ardından balıklar, salyangozlar ve suda yaşayan diğ er su organizmalar için bir yaşam alanı oluşturur (URL 4).

Görsel: 13 Jackie Brookner The Gift of Water, Moss Concrete 0.91 x 1.52 x 2.59 Metre, Grossenhain, Germany, 2001

Görsel: 14 Jackie Brookner The Gift of Water, Moss Concrete 0.91 x 1.52 x 2.59 Metre, Grossenhain, Germany, 2001

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak, doğa ve sanat arasındaki etkileşim, bireyin kendisi, çevresi ve varoluşsal durumlarıyla ilgili anlamlar geliştirmesi için zengin bir zemin sunmaktadır. Sanatçılar geçmişten günümüze kadar, doğayı ilham kaynağı olarak görmüşler ve bu ilhamla sayısız eserler üretmişlerdir. Sanatçıların doğayla olan ilişkileri, yalnızca estetik bir olgu olmakla kalmayıp, aynı zamanda insanın doğayla olan etkileşimlerini sorgulayan karmaşık düşünce yapılarını da içermektedir. Bu düşünce yapılarından biri de çevresel sorunların ele alınması ve toplumsal farkındalık oluşturulması fikirleridir.

Çevre sorunları, iklim değişikliği, sürdürülebilir bir dünya için toplumsal farkındalık oluşturulmasında sanat ve ekolojinin birleştiği noktada karşımıza çıkan Ekolojik sanat, doğa ile sanatı birleştirerek, insanın doğaya olan saygısını arttırmak ve çevresel sorunlara karşı daha duyarlı bir tavır içinde olmasını amaçlamaktadır. Sanatçılar, çevre sorunlarını daha görünür kılmaya yönelmişler, atık malzemelerden ve doğal kaynaklardan yararlanarak çevre dostu üretim süreçleri benimsemişlerdir. Buna ek olarak sürdürülebilir malzemeler kullanarak toplumsal sorumluluklarını da yerine getirmişlerdir. Bu tür bir sanat pratiği, öncelikle insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkileri ve ekosistemlerin sürdürülebilirliği hakkında izleyicilere düşünme fırsatı sunar.

Ekolojik sanat, 1960'larda Land Art akımı ile başlamıştır ve zamanla çok daha geniş bir perspektife yayılmıştır. Land Art sanatçıları, doğanın kendisini sanatın bir parçası olarak görmüşler, çevre ile bu bağlamda bir etkileşim içine girmişlerdir. 1980'lerden itibaren bilim ve teknolojiye gelişmelerle doğru orantılı olarak çevresel sorunların daha da derinleşmeye başlamasıyla birlikte ekolojik sanatın da kapsamı genişlemeye başlamıştır. Sanatçılar, iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi, canlı türlerinin kaybı gibi konulara daha fazla odaklanmaya başlamışlardır.

Günümüzde ekolojik sanat giderek yaygınlaşmakta ve böylelikle sanatçıların ve izleyicilerin doğayla olan bağlarını yeniden güçlenmektedir. Sanat, toplumsal hareketlerin de bir parçası haline gelerek, çevresel adalet, sürdürülebilirlik ve ekolojik farkındalık gibi temaları işleyen sanat projeleri ile toplumların bu konulardaki bilinçlenmesine katkı yapmaktadır. Sanatçılar, bu tür projelerin yanı sıra, sivil veya kamu topluluklarıyla işbirliği yaparak çevre sorunlarına dair çözümler geliştirmeyi de hedeflemektedir. Sanat, bu bağlamda bir bilinçlendirme aracı olmaktadır.

Kaynakça

- Arıkan, H. (2021). İnsan Ve Doğa Ekseninde Ekolojik Sanat. *İnönü Üniversitesi Kültür Ve Sanat Dergisi*, 7(1), 76-87. <https://doi.org/10.22252/ijca.878968> (E.T.: 12.10.2024).
- Özer, Y. (2023). Ekolojik Dengenin Korunmasında Sanatın Rolü. *Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Heykel Anasanat Dalı, Erzurum*. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi.
- Saygı, S. (2016). Çağdaş Sanatta Doğa Algısı Ve Ekolojik Farkındalık. *Sanat-Tasarım Dergisi*, (7), 7-13
- Şengülalp, C. (2019). Ekolojik Sanat Bağlamında Agnes Denes'in Onarıcı Çevresel Heykelleri. *Al-Farabi*, 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, ISBN – 978-605-7875-66-2, 101- 108.
- Zümrüt, Y. (2012). “1960 Sonrası Süreçte Ortaya Çıkan Ekolojik Sanatın Kavramlar ve Amaçlar Kapsamında Değerlendirilmesi”. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı, Seramik Tasarımı Programı*, Sanatta Yeterlik Tezi.
- URL 1- <https://dersbelgeligi.wordpress.com/hakkinda/yazilar/joseph-beuys-ve-7000-mese/> (E.T.: 12.11.2024).
- URL 2- <http://agnesdenesstudio.com/works7.html> (E.T.: 30.09.2024).
- URL 3- <https://www.sakipsabancimuzesi.org/sayfa/agnes-denes-hayati-ve-sanati> (E.T.: 12.11.2024).
- URL 4- <https://jackiebrookner.com/project/> (E.T.: 12.11.2024).
- URL 5- <https://metropolismag.com/profiles/remembering-the-life-and-work-of-jackie-brookner-creator-of-living-sculptures/> (E.T.: 12.11.2024).
- URL 6 - <https://www.ecodisciple.com/blog/trees-in-the-city/> (E.T.: 12.11.2024).
- Görsel 1- <https://www.ecodisciple.com/blog/trees-in-the-city/> (E.T.: 10.11.2024).
- Görsel 2- <https://www.ecodisciple.com/blog/trees-in-the-city/> (E.T.: 10.11.2024).
- Görsel 3- <https://www.ecodisciple.com/blog/trees-in-the-city/> (E.T.: 10.11.2024).
- Görsel 4- <https://www.ecodisciple.com/blog/trees-in-the-city/> (E.T.: 08.11.2024).
- Görsel 5- <http://agnesdenesstudio.com/works7.html> (E.T.: 30.09.2024).
- Görsel 6- <http://agnesdenesstudio.com/works7.html> (E.T.: 30.09.2024).
- Görsel 7- <http://agnesdenesstudio.com/works7.html> (E.T.: 30.09.2024).
- Görsel 8- <http://agnesdenesstudio.com/works7.html> (E.T.: 30.09.2024).

- Görsel 9-** <http://agnesdenesstudio.com/works7.html> (E.T.: 30.09.2024).
- Görsel 10-** <http://agnesdenesstudio.com/works7.html> (E.T.: 30.09.2024).
- Görsel 11-** Zümrüt, Y. (2012). “1960 Sonrası Süreçte Ortaya Çıkan Ekolojik Sanatın Kavramlar ve Amaçlar Kapsamında Değerlendirilmesi”. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı, Seramik Tasarımı Programı*, Sanatta Yeterlik Tezi. S. 108
- Görsel 12-** Zümrüt, Y. (2012). “1960 Sonrası Süreçte Ortaya Çıkan Ekolojik Sanatın Kavramlar ve Amaçlar Kapsamında Değerlendirilmesi”. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı, Seramik Tasarımı Programı*, Sanatta Yeterlik Tezi. S. 108
- Görsel 13-** <https://metropolismag.com/profiles/remembering-the-life-and-work-of-jackie-brookner-creator-of-living-sculptures/> (E.T.: 12.10.2024).
- Görsel 14-** <https://metropolismag.com/profiles/remembering-the-life-and-work-of-jackie-brookner-creator-of-living-sculptures/> (E.T.: 12.10.2024).